

noteniu Martinčekovho tvorivého odkazu aj Lubomír Chalupka.

Dušan Martinček viedol bohatú korešpondenciu nielen s významnými osobnosťami z domáceho prostredia. Znalosť nemčiny a francúzštiny mu výdatne dopomohla k rozšíreniu okruhu adresátov aj zo zahraničia. Aj keď výber z korešpondencie, uvedený v šiestej kapitole, obsahovo neprekračuje zdvorilostnú rovinu vo forme gratulácií a pozdravov, zahrnuté mená dokazujú, že Martinček bol mimoriadne charizmatickým a erudovaným človekom so širokým registrom priateľov, medzi ktorých nepatrili iba hudobníci, ale i výtvarníci a literáti.

Hoci súpisy tvorby a nahrávok bývajú v hudobných biografiách zvyčajne zaradené ako prílohy, v Martináčkovej práci sú vedené ako samostatné kapitoly. Obdobne je to aj v prípade bibliografie, ktorá tvorí záverečnú,

deviatu kapitolu celej 221-stranovej monografie.

Vizuálny dojem inak elegantného spracovania knihy v pevnej väzbe trochu narúša miestami nekvalitná reprodukcia obrazových materiálov. Za nedostatok možno považovať absenciu cudzojazyčného resumé a menného registra.

Zuzana Martináková-Rendeková v súlade s podtitulom svojej knihy ponúka čitateľovi pútavý súbor informácií o jednej z významných osobností slovenskej hudby 2. polovice 20. storočia. Keďže výskyt monografií venovaných slovenským skladateľom je v domácej muzikológii stále zriedkavým javom, jej počin je o to cennejší.

<https://doi.org/10.31577/musicoslov.2025.1.10>

Michal Ščepán

Ústav hudobnej vedy SAV, v. v. i.

Eva Veselovská – Eduard Lazorík – Hana Studeničová: *Catalogus fragmentorum cum notis musicis medii aevi e civitate Cremniciensi* (Tomus IX)

Bratislava : Ústav hudobnej vedy Slovenskej akadémie vied, v. v. i., 2024, 428 s. ISBN 978-80-89135-58-5

Fragmentologický výskum predstavuje v posledných dvoch desaťročiach jednu z najdynamickejších oblastí skúmania stredovekých hudobných prameňov na Slovensku. Výskum notovaných pamiatok stredovekého pôvodu nadobudol systematický charakter vďaka edičnej sérii *Catalogus fragmentorum cum notis musicis medii aevi in Slovacia* (vydavateľ: Ústav hudobnej vedy SAV, v. v. i.), ktorej zakladateľkou a hlavnou iniciátorkou je Eva Veselovská. Po predchádzajúcich zväzkoch venovaných fragmentom z Modry, Banskej Štiavnice, Bratislavy, Trnavy, Kežmarku, Trenčína, Betliara a Košíc vyšiel v roku 2024 deviaty zväzok, tentoraz zameraný na notované zlomky z Kremnice. Autorský kolektív v zložení Eva Veselovská, Eduard Lazorík a Hana Studeničová ponúka nielen detailný

opis hudobných recyklovaných prameňov, ale prináša aj cenný pohľad do historicko-kultúrneho kontextu Kremnice. Publikácia celkovo obohacuje výskum o hudobnej kultúre nielen tohto banského mesta, ale aj celého územia dnešného Slovenska do roku 1600.

Publikácia je členená do tematicky ucelených kapitol. Rozsiahly úvod slúži na vymedzenie predmetu skúmania a hlavného cieľa práce. Predstavuje notované pramene vo forme fragmentov ako najstarších dokladov knižnej a hudobnej kultúry na Slovensku a význam ich sprostredkovania pre hĺbkový výskum v budúcnosti. Počas nových výskumov v Kremnici bolo identifikovaných až 491 fragmentov, z čoho 112 dokladá hudobnú notáciu. Tieto recyklované materiály sú predmetom analýzy a vyhodnotenia deviateho zväzku edície. Dnes sú uložené v troch inštitúciách Kremnice: v Štatnom archíve v Banskej Bystrici, pracovisko Archív Kremnica (ďalej uvádzaný len ako Archív Kremnica, 97 notovaných zlomkov), v Archíve Mincovne Kremnica (6) a v Knižnici evanjelickej cirkvi a. v. v Kremnici (9). V kontexte výskumov recyklovaných zlomkov z územia Slovenska je daný počet unikátny. Jednotlivé fragmenty sú dôkazom bohatej a donedávna len minimálne zdokumentovanej hudobnej tradície mesta. Autorský kolektív sa rozhodol pre spracovanie výlučne notovaných zlomkov. Tento výber je opodstatnený predovšetkým ich vysokým počtom, ako aj zámerom budúceho spracovania zvyšných nehudobných fragmentov v osobitnom katalógu. Súčasťou úvodu je aj prehľad doterajšieho stavu bádania danej problematiky, ktorý zhrňa kľúčové publikácie, z ktorých autori vychádzali.

Prvá časť publikácie sa zameriava na dejiny mesta Kremnice, ktoré zohralo v dejinách Slovenska výnimočnú úlohu ako jedno z centier baníctva, mincovníctva a kultúrneho života v stredoveku. Význam mesta pre písomnú a hudobnú kultúru podčiarkuje existujúca knižná tradícia. Viaceré cirkevné i svetské inštitúcie disponovali knižnicami, z ktorých sa dodnes zachovala najmä knižnica farského kostola s 26 rukopismi, ktoré sú dnes uložené v Slovenskom národnom archíve a v Szé-

chényiho národnej knižnici v Budapešti. Ide o druhú najrozsiahlejšiu zachovanú stredovekú knižnú zbierku na Slovensku. Osobitná pozornosť sa v texte venovala aj dokladom o živom hudobnom dianí, ako sú zmienky o trubačoch, organistoch či inscenovaných školských hrách. Historiografickú časť uzatvára stručný prehľad dejín jednotlivých inštitúcií, ktoré dnes uchovávajú hudobné fragmenty.

V nasledujúcich kapitolách sa autori zaoberajú metodologickými otázkami, pričom upozorňujú na súčasný stav zlomkov, ktorý väčšinou neumožňuje jednoznačné datovanie a určenie proveniencie. Na čiastočné objasnenie týchto otázok slúžila aj paleografická a kodikologická analýza, ktorej metodika je predstavená v kapitole *Paleographical and Codicological Aspects*. Autori sa systematicky a chronologicky venujú typom písma a prezentujú výsledky tejto analýzy. V ďalšej časti *Medieval Notations from Kremnica* aplikujú podobný prístup na hudobnú notáciu. Detailne opisujú šesť základných notačných systémov, ktoré sa vyskytovali v strednej Európe, pričom konštatujú, že v Kremnici dominuje métsko-gotická notácia, nasledovaná českou, kvadratickou, ostrihomskou, nemeckou gotickou, a nakoniec cisterciánskou notáciou. Zaujímavým zistením je, že v Kremnici je vysoký výskyt zmiešaných notačných systémov, ktoré kombinujú základné znaky jednotlivých notačných systémov.

Po úvodných teoretických častiach nasledujú ťažiskové kapitoly monografie. Tie predstavujú bohatý textový aparát, ktorý sa dôkladne venuje analýze a hodnoteniu zlomkov. Autori ich najprv delia podľa miesta uloženia (Archív Kremnice, Archív Mincovne Kremnica, Knižnica evanjelickej cirkvi a. v. v Kremnici) a osobitne sa zameriavajú na jednohlasné a viachlasné pramene. Jednohlasné zlomky sú ďalej členené do samostatných podkapitol podľa použitia notačného systému s podrobnými analytickými sondami. Autori ponúkajú liturgický a paleografický rozbor, čím vytvárajú charakteristiky jednotlivých fragmentov. V niektorých prípadoch sa podarilo identifikovať skupiny fragmentov z jedného prameňa, čo poskytlo rozsiahlejší mate-

riál na zodpovedanie otázok k ich pôvodu. Na príklade zlomkov 8, 97 a 99 bolo na základe tvarov kadel iniciál možné určiť presný rok vzniku kódexu (jedna z nich totiž obsahovala rok 1487). Súčasťou podkapitol sú aj tabuľky s obrazovou prílohou, čo čitateľovi umožňuje sledovať analytické a komparačné vyhodnotenie konkrétnych otázok (liturgia, notácia, porovnanie výzdobného systému a i.).

Ako sme už spomenuli, pozornosť sa venuje aj polyfónnym fragmentom. Po kratšom teoretickom úvode k hudobnej kultúre raného novoveku v Kremnici nasleduje analýza piatich zlomkov (15, 16, 93, 94, 95), ktoré tvoria spoločnú skupinu. Pochádzajú z jedného prameňa a obsahujú hymnus *Te Deum* pre päť až šesť hlasov. Na základe komparácie s inými európskymi prameňmi sa autorom podarilo určiť, že ide o dielo nemeckého skladateľa Johanna Wirckera. Okrem toho kapitola poukazuje na dva fragmenty s touto kompozíciou, uložené na Slovensku (v Lýcejnej knižnici Slovenskej akadémie vied v Bratislave a v Archíve mesta Košice), pričom upozorňuje na ich vzájomnú podobnosť. Autori predpokladajú, že aj tieto zlomky patria ku kremnickej skupinke a kedysi tvorili jeden prameň, hoci ich presun do Bratislavy a Košíc zatiaľ nebol objasnený.

Neoddeliteľnú časť publikácie tvorí samotný katalóg fragmentov. Jeho prednosťou je prehľadnosť a jasná štruktúra. Ku každému zlomku sa systematicky uvádzajú základné údaje: typ pôvodnej liturgickej knihy, materiál, datovanie, hostiteľský rukopis, tzv. *liber tradens*, rozmery, charakteristika písma, výzdoby, notácie, predpokladaná proveniencia a obsah prameňa, vrátane kompletného prepisu textu. Daný repertoár je priradený k príslušnému sviatku či časti liturgického roku. Súčasťou každého záznamu je aj identifikačné číslo Cantus ID k jednotlivým spevom, ktoré umožňuje ich jednoznačnú identifikáciu a vyhľadávanie v medzinárodnej databáze Cantus Index (<https://cantusindex.org>). Táto prepojenosť s celosvetovým digitálnym vý-

skumným prostredím predstavuje významný prínos pre ďalšiu muzikologickú prácu, keďže uľahčuje komparatívnu analýzu, overovanie výskytu repertoáru a jeho šírenia v európskom kontexte.

Je potrebné upozorniť tiež na viaceré prvky, ktoré významne prispievajú k funkčnosti a prehľadnosti publikácie. Ide v prvom rade o bohatú a kvalitnú obrazovú prílohu. Nechýba ani komparatívna tabuľka základných notačných znakov všetkých jednohlasých zlomkov. Na uľahčenie orientácie v publikácii sú k dispozícii indexy členené podľa viacerých kritérií: typ notácie, druh liturgickej knihy, proveniencia, druh písma, datovanie a incipyty všetkých spevov. Takéto členenie predstavuje cenný a efektívny nástroj pre budúci výskum. V neposlednom rade je vhodné vyzdvihnúť skutočnosť, že monografia je publikovaná v angličtine, čo zvyšuje jej dostupnosť v medzinárodnom odbornom priestore.

Autorskému kolektívu sa podarilo vytvoriť rozsiahlu, detailnú a zároveň systematicky funkčnú publikáciu na vysokej odbornej úrovni, ktorá sa venuje hudobným fragmentom uchovávaným v inštitúciách mesta Kremnice. Publikácia vďaka svojej metodologickej precíznosti, dôslednej dokumentácii a spojeniu s digitálnymi nástrojmi predstavuje spoľahlivý a hodnotný príspevok k výskumu hudobných fragmentov na Slovensku. Prínosom je nielen samotná analýza zlomkov, ale aj širší historický a kultúrny kontext, v ktorom ich autori predstavujú. Deviaty zväzok série *Catalogus fragmentorum etc.* efektívne nadväzuje na predchádzajúce diely a rozširuje poznanie o stredovekej hudobnej kultúre na našom území.

<https://doi.org/10.31577/musicoslov.2025.1.11>

Zuzana Badárová

Ústav hudobnej vedy SAV, v. v. i.;
Ústav hudební vědy, Filozofická fakulta
Masarykovy univerzity v Brně